

Speech van museumdirecteur Meta Knol, bij de gelegenheid van de feestelijke presentatie van het kunstwerk 'Gezicht op Leiden' (2013) van Casper Faassen.

Datum: 24 mei 2016

Locatie: Burgerzaal, Gemeentehuis Leiden

CASPER FAASSEN EN HET GEZICHT OP LEIDEN

Wat is er zo romantisch aan het werk van Casper Faassen?

En waarom spreekt dat zoveel mensen aan?

Het is mooi. Casper Faassen houdt van mooie dingen: vrouwen, bloemen, weidse landschappen. Hij schaamt zich daar niet voor. Integendeel, hij zoekt het juist op. Hij geniet ervan. En dat is eigenlijk best wel een ding, een kunstenaar die in deze zakelijke, door ratio gedreven tijd ongegeneerd een romanticus durft te zijn, op zoek naar schoonheid. Kijk mee door zijn ogen, en zie hoe mooi de wereld kan zijn. Met zijn esthetische adelaarsblik scant Casper de wereld om hem heen. Zo kan een tochtje in een skilift uitmonden in een nieuw beeld van een fenomenaal, mysterieus landschap. Zo werkt hij met welgeschapen modellen, wiens ideaalbeeld hij in eindeloze reeksen vastlegt in zijn werk. Zo kijkt hij ook naar Leiden, zoals de Belgen zouden zeggen: doorheen een romantische bril die de stad in een gloed van goud zet.

Maar zijn werk is niet alleen maar mooi, het is ook melancholisch. Neem dat geromantiseerde beeld van de vrouw. Voor Casper Faassen vertegenwoordigt dat een universeel beeld van schoonheid. Die mooie vrouwen zijn eigenlijk allemaal esthetische archetypes. Tijdens het werken wordt hij verliefd op hun beeld. Maar net zoals in de Orpheusmythe, en in Shakespeare's tragedie van Romeo en Juliet, is het hier ook: je hebt iets lief, maar op het moment dat je er zo dichtbij bent dat je het bijna van jou is, dan ben je het alweer kwijt. Bewondering schept bovendien afstand, en die afstand diept Casper uit in zijn werk. Daarom zijn de vrouwen die hij afbeeldt ook altijd verborgen achter een waas van mist. Ze zijn er wel, maar ook niet. Ze verschijnen en verdwijnen op een-en-hetzelfde moment.

Niets voor niets is veel werk van Casper Faassen gebaseerd op de Vanitas-gedachte. Vanitas is Latijn voor ijdelheid, of leegheid. Het is een thema dat in de 17^e-eeuwse schilderkunst veel werd gebruikt, bijvoorbeeld in stillevens vol tekenen van vergankelijkheid: gedoofde kaarsen, verwelkte bloemen, zeepbellen, schedels, omgevallen glazen en andere symbolen die de tijdelijkheid van het aardse bestaan verbeelden. Want alles gaat voorbij. Ook schoonheid.

In zijn kunstwerken versterkt Casper dat nostalgische gevoel ook in technische zin, door bijvoorbeeld net zo lang met verf te experimenteren totdat er een perfect craquelé is ontstaan, waardoor het oppervlak van het schilderij veel ouder lijkt dan het is. Dat doet hij door een laag sneldrogende acrylverf aan te brengen over een onderlaag van traag drogende olieverf, en daarna met een likje donkere verf de breuklijnen nog wat extra aan te zetten. Dit ouderdomscraquelé in het

schilderoppervlak, dat nog het beste te vergelijken is met de rimpels in een oud gezicht, is niet van echt te onderscheiden. Hij kan altijd nog meestervervalser worden.

Maar het is niet alleen het verlies dat melancholisch maakt. Het is ook de herinnering. Casper kijkt graag achterom. Door te werken in traditionele artistieke disciplines zoals het portret, het stilleven, het landschap en het stadsgezicht, bijvoorbeeld. Of door zichzelf in een lange lijn van schilders te plaatsen, die van generatie op generatie invloeden aan elkaar overdragen: van Lucas van Leyden en Rembrandt van Rijn tot Casper Faassen en zijn generatiegenoten.

Casper houdt van mooie dingen. Hij houdt - dus - ook van Leiden. En van oude schilderijen. Geen wonder dat hij dan al snel bij Jan van Goyen uit komt. Want het mooiste stadsgezicht dat er van Leiden bestaat is nog altijd het Gezicht op Leiden vanuit het Noordoosten door de 17^e-eeuwse schilder Jan van Goyen. Dit wonderschone schilderij werd al in 1903 (met steun van de Vereniging Rembrandt) aangekocht door Museum De Lakenhal. In 2013 namen Casper en zijn kunstenaarsvriend Allart Lakke het initiatief om vijf onderwerpen uit de schilderkunst van de Gouden Eeuw te koppelen aan vijf Leidse kunstenaars: 'Gouden Tijden' heette dit project, dat tijdens de Kunstroute werd gepresenteerd in het voormalige elektrolokaal aan de Haagweg. Casper koos voor het landschap, of meer precies: het schilderij van Van Goyen.

Jan moet destijds, in het jaar 1650, ergens aan de Zijldijk ter hoogte van de Merewijk zijn ezel hebben neergezet, om het perfecte profiel van de stad te kunnen schilderen - ongeveer zoals de schippers dat moeten hebben gezien die in die dagen met hun vracht over de Kagerplassen uit Amsterdam kwamen. In het schilderij drijft tussen de onmetelijk lichtgrijze, Hollandse lucht en de drassige rivieroever op de voorgrond het silhouet van Leiden, inclusief Marekerk, Hooglandse Kerk, Pieterskerk en natuurlijk het stadhuis.

Toen ik Casper vroeg wat hem zo aanspreekt in het schilderij van Van Goyen zei hij: "De transparantie, de vluchtigheid, de gelaagdheid." Van Goyen was inderdaad een meester in het aanbrengen van transparante lagen olieverf, waardoor het geschilderde landschap een atmosferische zinnelijkheid kreeg: water, wolken, flarden mist, dauw en regen, hij kon het allemaal perfect schilderen. Die beroemde Hollandse wolkenluchten, die zijn eigenlijk van hem.

Geïnspireerd op dit weidse stadsgezicht wilde Casper een nieuwe ode aan Leiden maken. Maar hoe kon hij ook maar in de buurt komen van het beeld van Van Goyen? Wie tegenwoordig van enige afstand naar Leiden kijkt, ziet een jungle van industrieterreinen, buitenwijken, hoogbouw en grote verkeerswegen. Van Goyen schilderde een lege wereld. Maar nu is de wereld vol. En in een volle wereld is het moeilijk afstand nemen. Om de ruis in het beeld weg te halen, is afstand nemen juist nodig, dat weet je als kunstenaar maar al te goed. Casper bedacht een list. Hij bedacht dat die afstand alleen nog in de lucht bestaat. Een tamelijk geniale

ingeving. Hij kocht een drone en liet zijn camera boven de stad zweven. Omdat het strijklucht van de vroege ochtendzon nu eenmaal het allermooiste is, liet hij zijn drone om vijf uur in de ochtend vliegen. Hij wilde de stad vangen tussen de twee kerken, de Pieterskerk en de Hooglandse kerk, die nog steeds als historische bakens het stadsbeeld van Leiden bepalen. Hij koos voor het vogelvluchtperspectief op de Nieuwe Rijn, gezien vanaf de Karnemelksebrug, met in het centrum van het beeld het Stadhuis en de met boomkruinen getooide Burcht, met daartussen de Koornbrug.

Net als veel andere mensen kan Casper Faassen heel erg sentimenteel worden als het over Leiden gaat. Zijn stadsgezicht is een ode aan een stad die hem dierbaar is. Het is hem gelukt om in één beeld het Leiden van vroeger en het Leiden van nu te verenigen. Het is hem ook gelukt om met eigentijdse technieken een historisch gevoel op te roepen. U kijkt naar een zwart-witfoto die de uitdrukking heeft van een schilderij. Door het stadhuis en de kerken met wit 'op te hogen' - zoals ze in schilderstermen zeggen - laat hij de belangrijkste gebouwen oplichten ten opzichte van de rest. De kunstenaar speelt met het licht door gouden bladmetaal te gebruiken, dat vanuit de lucht een gloed werpt op de eronder liggende stad. Het resultaat kan iedereen op zijn eigen manier interpreteren.

Sommige mensen zullen zeggen dat er zich donkere wolken samenvakken boven Leiden. Maar degenen die beter weten, kunnen uitleggen dat dit schilderij juist de vroege ochtend laat zien, als de dag nog moet beginnen. Het ochtendgloren in het Gezicht op Leiden werpt niet alleen licht op een roemrijk verleden, maar ook op het aanbreken van een mooie toekomst. De kunstenaar wilde iets nieuws maken. Hij heeft een drone opgelaten en liet zijn fantasie de vrije loop - is dat geen fraaie metafoor voor een huwelijk? Samen een Gouden Toekomst tegemoet? Hopen op een Lang en Gelukkig Leven - in Leiden, natuurlijk. En kijk eens naar al dat goud, dat hier blinkt. Het geeft licht, het gloeit, het is kostbaar. Leiden is in de ogen van Casper Faassen een stad van goud. Wie hier gaat trouwen, kiest misschien wel voor een hart van goud. Net zoals vele mensen herinneringen hebben aan het schilderij van Van Veen op deze plek, zullen de bruidsparen van de toekomst hun eigen dierbare herinneringen aan het Gezicht op Leiden van Casper Faassen ontwikkelen. Wat een eer voor een kunstenaar, om daar deel van te mogen uitmaken.

Casper maakte zeven verschillende versies van het Gezicht op Leiden, maar deze is speciaal voor de Burgerzaal gemaakt (en daarom ook iets lichter dan de andere). De kleuren in het schilderij verbinden zich prachtig met de marmeren bekleding van deze zaal. Het kunstwerk is aangekocht voor de collectie van Museum De Lakenhal, ter plaatsing in het Stadhuis. Daarmee zet de Gemeente Leiden een lange traditie voort, van kunstenaars en ontwerpers die speciaal voor dit gebouw een werk maken. Kijk maar om u heen.

De bronzen lichtkronen met 45 bollen van satijn-opaalglas zijn ontworpen door ir. H.T. Zwiers. Hij ontwierp ook het meubilair, en de gordijnen met gestileerde

sleutelmotieven. De glazen panelen met bloemranken in de cassetten van het tongewelf van de hal, zijn van de beeldhouwer Hildo Krop, evenals de windroos. Doordat de reproductie van het schilderij van Veen is weggenomen, zijn de oorspronkelijke witmarmeren medaillons weer te zien, die de bekende beeldhouwer Oswald Wenckebach maakte, en die op 30 april 1951 werden onthuld. Wilhelmina en Juliana keken elkaar toen nog welwillend aan, maar daar is nu Casper Faassen tussen gekomen; de beide dames kijken nu naar zijn Gezicht op Leiden. In 1982, twee jaar na de kroning, werd een medaillon met het profiel van Beatrix toegevoegd, gemaakt door Theresia Van der Pant. Als de gemeente Leiden besluit nu ook Koning Willem-Alexander te laten portretteren, en straks zijn dochter Amalia, dan kunnen die mooi op de plaats komen van de bronzen replica's van de portretten van Wilhelmina en Juliana - die in 1982 werden gemaakt omdat de originelen achter het schilderij van Van Veen waren verdwenen.

Mijn professionele advies zou zijn, om dit zeker niet te laten. Nog mooier zou het zijn als bij de onthulling van het medaillon van Alexander, er ook een klein publieksboekje wordt gepresenteerd over de architectuur en kunst in het stadhuis, zodat iedereen - van raadsleden tot burgers en bezoekers - kennis kan nemen van deze bijzondere collectie in dit bijzondere gebouw.

Het stadhuis is van iedereen. Er zijn de afgelopen jaren heel wat discussies gevoerd over de kunst in de Burgerzaal. Net als over het museum, dat ook van iedereen is, heeft iedereen er wel een mening over. Met de keuze om de replica van het schilderij van Van Veen definitief te vervangen door het Gezicht op Leiden van Casper Faassen, kiest de stad niet alleen voor het verleden, maar juist ook voor het heden. En dat doet me goed. Want een stad heeft niet alleen een oud gezicht, maar juist ook een nieuw gezicht nodig. Geweldig hoor, die Rembrandt, maar hij is allang de pijp uit. Een bruisende, levendige stad koestert ook zijn levende kunstenaars.

Ik ben daarom blij dat het gelukt is, en ik hoop dat het huwelijk tussen Casper Faassen en het Leidse stadhuis nog lang stand zal houden.

Meta Knol
directeur Museum De Lakenhal
Leiden, 24 mei 2016